

NATIONAAL PLAN HOOFDZAKEN

CONTOUREN VOOR EEN
NATIONAAL KENNIS- EN
INNOVATIEPROGRAMMA
HERSEN- EN PSYCHISCHE
GEZONDHEID

Aanleiding

Hersen- en psychische aandoeningen hebben een grote impact op het dagelijks leven van mensen en hun naaste omgeving. Hersen- en/of psychische aandoeningen komen bij 1 op de 4 Nederlanders voor en veroorzaken grote problemen voor hen, hun naasten en voor de samenleving als geheel. De behandelmogelijkheden voor deze mensen zijn beperkt effectief en inzet op preventie loopt grotendeels nog mank door gebrek aan kennis en werkzame programma's. De zorgkosten voor deze doelgroep bedragen jaarlijks ruim 25 miljard euro¹. Dat is meer dan een kwart van alle zorgkosten in Nederland. Met dit in ons achterhoofd is Nationaal Plan Hoofdzaken ontstaan, een samenwerking tussen de Hersenstichting, MIND, ZonMw, NWO en LSH/Health Holland.

Nationaal Plan Hoofdzaken is op 30 september 2021 gelanceerd met een manifest waarin de urgentie van het probleem wordt benoemd én tegelijkertijd de verbinding wordt gelegd met een concrete ambitie en kansen die aangegrepen moeten worden. Dit manifest is met trots aangeboden aan Hare Majesteit Koningin Máxima en is tot stand gekomen dankzij vele bereidwillige 'meedenkers' uit alle relevante partijen in zorg en onderzoek. Het heeft een rijke verzameling aan inspiratie en ideeën opgeleverd die de komende jaren worden verkend en opgepakt. Deze voorliggende programmering wil daar ruimte voor bieden.

Nationaal Plan Hoofdzaken kan bouwen op de enthousiaste steun van vele organisaties en personen – meer dan 300 experts (waaronder ervaringsdeskundigen), organisaties en initiatieven hebben het manifest ondertekend. Deze brede betrokkenheid is van cruciaal belang om de ambitie te kunnen realiseren. Nationaal Plan Hoofdzaken benadrukt de urgentie dat er nu iets gedaan moet worden, door hersen- en psychische aandoeningen beter te gaan begrijpen, te voorkomen, te behandelen en zo mogelijk te genezen.

---

¹ www.hersenstichting.nl/nieuws/een-op-vier-heeft-hersenaandoening

Ambitie voor mensen met een hersen- en/of psychische aandoening

Nationaal Plan Hoofdzaken heeft de ambitie om in het jaar 2040 mensen met een hersen- en/of psychische aandoening 5 jaar langer in goede gezondheid te laten leven. Dit dwingt ons om na te gaan hoe de kansen op het optreden van aandoeningen verkleind kunnen worden, hersen- en psychische gezondheid bevorderd kan worden en wat nodig is wanneer problemen zich toch aandienen. De vragen wat werkt, wat werkt niet, en waarom werkt iets wel of niet, vormen steeds het startpunt van activiteiten en onderzoek. Ervaringsdeskundigheid speelt daarin een logische en cruciale rol en wordt in de programmering als randvoorwaarde meegenomen.

SAMEN

Nationaal Plan Hoofdzaken werkt vanuit de overtuiging dat productieve interactie tussen mensen met een hersen- en/of psychische aandoening en hun naasten, met onderzoekers, zorgprofessionals, kennisinstellingen, bedrijven, en maatschappelijke en overheidsorganisaties een absolute voorwaarde voor succes is. Mensen met een hersen- en/of psychische aandoening en hun naasten nemen daarbij een bijzondere plaats in.

MANIFEST

“Voor en met de patiënten en naasten van nu kunnen we veel meer investeren in implementatie, kansrijke oplossingen uitwerken en zorgen dat behandelaars en innovatieve bedrijven daarmee aan de slag gaan (...). Voor en met de patiënten en naasten van morgen kunnen we allerlei nieuwe inzichten en technieken inzetten om eindelijk échte oplossingen te ontwikkelen.”

Om de ambitie te realiseren is de ontwikkeling en toepassing van kennis nodig en zijn er domein- overstijgende ontmoetingen nodig. Het programma maakt mogelijk dat nieuwe en bestaande kennis en data vanuit de psychiatrie, psychologie, neurologie, neurowetenschappen en overige relevante disciplines² wordt verworven en gebundeld, vanuit een *interdisciplinaire* benadering. De verbinding tussen onderzoek, ontwikkeling en praktijkverbetering zal altijd een eis zijn, voor een *geïntegreerde* aanpak. Daarnaast moet er aandacht zijn voor *transdiagnostische* aanpakken, wat hebben aandoeningen in oorsprong en in effecten met elkaar gemeen. Zo wil Nationaal Plan Hoofdzaken een nieuwe nationale kennis- en innovatiestructuur op het gebied van hersen- en psychische gezondheid van de grond brengen en duurzaam verankeren. Deze structuur ondersteunt het om sneller betere oplossingen voor preventie, behandeling en zorg in praktijk te kunnen brengen. De structuur moet groeien en bloeien vanuit de kansen die het manifest benoemt. Organisaties, mensen en data samenbrengen, van elkaar leren en wegen vinden om kennis en ervaring breed te laten uitstromen naar de plaatsen waar het belang heeft en daarmee impact heeft op de praktijk. Nationaal Plan Hoofdzaken zal deze aanpak in een nieuwe programmering vormgeven.

---

2 Nationaal Plan Hoofdzaken zoekt verbinding met alle disciplines die bij de hulpvraag van mensen relevant kunnen zijn. Denk daarbij dus ook aan geriatrie, jeugd, revalidatie, filosofie en wat al niet meer.

Aanpak

Nationaal Plan Hoofdzaken is een nationaal kennis- en innovatieprogramma. De programmering zal werken vanuit twee randvoorwaarden voor alle activiteiten: de inbreng van ervaringsdeskundigheid en de impact- gerichtheid. Verder zet de programmering de gewenste interdisciplinariteit, de transdiagnostische benadering en het geïntegreerd werken in als criteria om samen met de randvoorwaarden weging en keuze mogelijk te maken. Bij het uitwerken van het programma zullen overige belangrijke criteria een plek krijgen: denk daarbij aan aandacht voor diversiteit in populaties.

Nationaal Plan Hoofdzaken moet nadrukkelijk een kennis- én innovatieprogramma worden. Er zal in het programma gezocht worden naar een optimale combinatie van activiteiten die op korte termijn impact zullen realiseren, en activiteiten die de basis leggen om ook in de toekomst impact te kunnen blijven realiseren.

VOORBEELDEN VAN OPLOSSINGEN VOOR VANDAAG EN MORGEN

- Een sociale benadering: zorg en ondersteuning moet zodanig georganiseerd worden dat deze past bij de leefwereld van mensen. Denk daarbij aan de social trials dementie (lokaal)
- Zorgnetwerken: er wordt tussen verschillende zorgverleners of -organisaties samengewerkt om de zorg voor een individuele patiënt te verbeteren. Denk aan expertise centra, de juiste zorg op de juiste plek en ParkinsonNet (regionaal)
- Topspecialistische zorg: hierbij gaat het om zeer specialistische zorg voor patiënten met een complexe zorgvraag. Er wordt niet alleen topspecialistische zorg geleverd, maar dit wordt gecombineerd met onderzoek en onderwijs. Dat kan zowel op academisch als op niet academisch niveau (nationaal).
- Innovatieve therapieën: binnen Nationaal Plan Hoofdzaken zal aandacht zijn voor de afstemming tussen de 4 D's (*diagnostics, devices, drugs, data(bases)*). Publiek private samenwerking kan helpen deze afstemming te faciliteren. Innovatieve therapieën zijn ook een belangrijk aspect in de verbinding tussen lijn 1 en 2.

De uitwerking en investeringen zullen langs drie programmalijnen vorm krijgen.

LIJN 1

Oplossingen voor de patiënt van vandaag sneller realiseren

Op dit moment is er al wetenschappelijke, praktijk- en ervaringskennis beschikbaar waar op korte termijn winst mee te behalen valt. Binnen deze lijn is ruimte voor activiteiten die gaan leiden tot directe veranderingen in de praktijk. Denk hierbij aan kennis die bijvoorbeeld al op de plank ligt en op korte termijn gezondheidswinst kan opleveren. Of aan het verder brengen van al bestaande goede voorbeelden op lokaal, regionaal en nationaal niveau (zie kader).

De resultaten zullen direct invloed hebben op preventie, de kwaliteit van leven en het herstel van mensen met een hersen- en/of psychische aandoening. Deze lijn is sterk gericht op de toepassing van kennis, en moet daarnaast worden gezien als inspiratiebron voor wat nog niet werkt of nog te slecht wordt begrepen om er iets zinvol aan te kunnen doen.

Hoe?

Nationaal Plan Hoofdzaken zal projecten stimuleren die op kortere termijn impact kunnen genereren. Denk daarbij aan het realiseren van praktijkoplossingen op basis van al beschikbare kennis en verbindingen, de financiering van out-of-the-box ideeën met doorbraakpotentie, of financiering van ideeën van patiënten, cliënten en naasten zelf. Er lopen bijvoorbeeld ook gesprekken met het programma De Juiste Zorg op de Juiste Plek (zie kader) om te kijken of verbinding gelegd kan worden met projecten die daaruit voortkomen en die voor de patiënt van vandaag mooie resultaten kunnen opleveren. Dergelijke 'quick-win' projecten zijn de startmotor en kunnen weer belangrijke nieuwe inzichten opleveren voor vervolgacties in lijn 1, 2 en 3. Nationaal Plan Hoofdzaken behoudt daarbij ook graag een open houding voor heel andere bruikbare werkvormen. In eerdere bijeenkomsten en overleggen zijn bijvoorbeeld experimenteeruimtes, inspiratiesessies en zorgvernieuwingen al eens genoemd. Samenwerking met bedrijven kan ook interessant zijn om te stimuleren dat bestaande kennis toegepast gaat worden in de praktijk.

JUISTE ZORG OP DE JUISTE PLEK (JZOJP)

De Juiste Zorg op de Juiste Plek is een beweging van partijen in de zorg en ondersteuning om het dagelijks functioneren van de mens weer centraal te stellen en de zorg toekomstbestendig te maken. De drie pijlers van de Juiste Zorg op de Juiste Plek zijn:

1. (duurdere) zorg voorkomen;
2. zorg verplaatsen en rondom de mensen organiseren;
3. zorg vervangen doorslimme zorg en e-health in te zetten.

Binnen JZOJP worden verschillende praktijkprojecten gefinancierd die mogelijk interessant zijn voor activiteiten in lijn 1 van Nationaal Plan Hoofdzaken. Dit zijn projecten die zich bijvoorbeeld richten op domeinoverstijgende zorg, digitale innovaties of netwerkzorg. Zie www.dejuistezorgopdejuisteplek.nl/voorpraktijkvoorbeelden.

LIJN 2

Oplossingen voor patiënt van morgen realiseren door kennis over aandoeningen te combineren

In deze lijn gaat het om het ontwikkelen van nieuwe inzichten en technieken om oplossingen in de breedste zin van het woord te kunnen bieden voor patiënten (en de naasten) van morgen. Het kan hier gaan om de ontwikkeling en waar al mogelijk implementatie van kennis die misschien niet direct toe te passen is voor de patiënt van vandaag, maar die wel belangrijke inzichten kan opleveren waarmee de patiënt van morgen geholpen kan worden. Er wordt gekeken naar aandoening-overstijgende overeenkomsten in klachten, oorzaken, onderliggende mechanismen en oplossingen. Nationaal Plan Hoofdzaken wil onder meer ruimte bieden voor kruisbestuiving tussen (zorg) domeinen en fasen in onderzoek, voor de ontwikkeling van nieuwe technieken voor precisiegeneeskunde, herstelgerichte ondersteuning en gepersonaliseerde leefstijlinterventies.

Het begrijpen van processen waarbij de hersenen een rol spelen (fundamenteel onderzoek) en het vertalen van dit begrip naar toepassingen in diagnostiek, behandeling of preventie (translationeel onderzoek) staan in deze lijn centraal. Publiek-private samenwerking kan hierbij belangrijk zijn voor uiteindelijke toepassing in de praktijk.

KWEEKVIJVERS

Nationaal Plan Hoofdzaken zal een faciliterende rol spelen bij de vorming van consortia en netwerken. De gedachte is dat er een kweekvijver komt voor de (door)ontwikkeling van de grote langlopende samenwerkingsverbanden (consortia). In gesprekken die tot nu toe zijn gevoerd met ondersteuners van het Manifest blijkt dat vaak tijd en geld ontbreekt om over disciplines heen met elkaar te werken aan grensoverschrijdende, creatieve ideeën op het gebied van hersen- en/of psychische aandoeningen. Dat wil Nationaal Plan Hoofdzaken met deze kweekvijvers stimuleren. Via aanmelding en selectie kunnen partijen beperkte maar aantrekkelijke financiering verwerven om een idee uit te werken, waarmee uiteindelijk – als het idee kansrijk blijkt – een nieuw consortium kan worden opgezet of een bestaand consortium kan worden verrijkt. Nationaal Plan Hoofdzaken richt de uitnodiging, selectie en begeleiding van de netwerken zodanig in dat de ambitie in ieder consortium centraal zal staan. Nationaal Plan Hoofdzaken stimuleert daarbij dat in de nieuwe consortia ook reeds lopende initiatieven en projecten kunnen aanhaken, als aanvullende bouwstenen.

Het aantrekkelijke van deze werkwijze is dat Nationaal Plan Hoofdzaken de te vormen consortia kan sturen door criteria, selectie en begeleiding. De ambitie van Nationaal Plan Hoofdzaken wordt op die manier heel concreet én aantrekkelijk gemaakt voor de consortia, zonder dat er in de programmering al inhoudelijke keuzes gemaakt moeten worden waardoor potentiële veelbelovende onderzoeks-ideeën uitgesloten zouden kunnen worden. Een sterk netwerk maakt ongeacht de precieze inhoud goede kans om tot gefinancierd consortium uit te groeien. Door het meerjarig karakter van Nationaal Plan Hoofdzaken zullen consortia veel van elkaar kunnen leren. Deze opzet borgt ook continuïteit in de programmering en ruimte voor evaluatie, leren en bijsturen (waarom komen bijvoorbeeld bepaalde netwerken niet tot een consortium, wat missen ze nog?).

Hoe?

Nationaal Plan Hoofdzaken zal de ontwikkeling van grote, langlopende samenwerkingsverbanden (consortia) stimuleren. Een interdisciplinaire en transdiagnostische aanpak vergt schaalgrootte, terwijl daarmee tegelijkertijd een zwaar accent op gezamenlijkheid in kennisontwikkeling en kennisoepassing kan worden gezet. In deze consortia moeten telkens de bouwstenen van de praktijk, onderzoek, ontwikkeling en toepassing (praktijk-verbetering) zijn verbonden. Samenwerking tussen partijen en personen uit de hele kennisketen moet centraal staan. De consortia zullen samen met de aansluitende bouwstenen (zie kader) gebruik maken van en bouwen aan de vanuit Nationaal Plan Hoofdzaken te faciliteren kennis en innovatiestructuur (lijn 3). In de te vormen consortia moet aandacht zijn voor lijn 1 en lijn 2, in samenhang, aangezien de patiënt van vandaag de patiënt van morgen kan helpen, en andersom. Kennis en bevindingen uit de ene lijn, kunnen voeding geven aan de andere lijn.

LIJN 3

kennis en data beter delen en benutten door een goed werkende kennis- en innovatiestructuur

Om geïntegreerd, interdisciplinair en transdiagnostisch te kunnen werken, is het nodig dat de verschillende disciplines en partijen elkaar kunnen ontmoeten en tot productieve interacties kunnen komen (bijvoorbeeld in de kweekvijver). Daarbij is cruciaal dat kennis en data met elkaar uitgewisseld kan worden. Dit is een belangrijke facilitator voor projecten die in lijn 1 en 2 gaan plaatsvinden.

Hoe?

In lijn 3 gaat het zowel om het samenbrengen van mensen, als het samenbrengen van data, (ervarings)kennis en materialen. Samenbrengen van data is niet het doel, het gaat om het mogelijk maken van gefedereerd leren en analyseren. Waar al bestaande data-infrastructuren zijn, zal gekeken worden hoe deze uitgebreid kunnen worden of hoe daar zo goed mogelijk bij aangesloten kan worden. Precies hetzelfde is het voornemen waar het al bestaande krachtige netwerken van mensen betreft.

Lijn 1, 2 en 3

De drie lijnen zijn vervlochten en kunnen niet zonder elkaar. De interactie tussen de drie zal blijvend de springplank worden naar preventie en naar een versneling in het bereiken van oplossingen voor mensen met hersen- en/of psychische aandoeningen en hun naasten. Omgekeerd ondersteunt de structuur dat nog onopgeloste praktijkproblemen kunnen worden vertaald naar nieuwe onderzoeksvragen, creatieve richtingen en vernieuwing.

Nationaal Plan Hoofdzaken is zich bewust van andere actuele programma's en initiatieven die heel mooie en krachtige bijdragen leveren aan hetzelfde doel. In alle activiteiten zal Nationaal Plan Hoofdzaken streven naar optimale samenhang met andere programma's en initiatieven. Met als oogmerk samen te sturen op een krachtige mix van bruikbare kennis en praktijkverbeteringen op de korte termijn (vandaag) en kennisontwikkeling leidend naar een betere kwaliteit van leven op de lange termijn (morgen). Beide in samenhang en gevoed vanuit de kerninfrastructuur waarmee data, modellen, (ervarings-)kennis en methoden beschikbaar worden gesteld en worden gedeeld. De geïntegreerde, interdisciplinaire en transdiagnostische aanpak brengen vernieuwing, waarbij de betrokkenheid en inzet van mensen met een hersen- en/of psychische aandoening en naasten zal garanderen dat de vernieuwing gebruikt wordt waar het ten diepste voor is bedoeld.

Meerwaarde

Nationaal Plan Hoofdzaken

Nationaal Plan Hoofdzaken zal een programma zijn zonder scheidslijnen, waar verbanden worden gelegd en waar kruisbestuiving plaatsvindt tussen disciplines en domeinen. Kennis en data over psychiatrie, psychologie, neurologie, neurowetenschappen en andere relevante disciplines worden gebundeld, zodat er sneller betere oplossingen voor preventie, behandeling en zorg in praktijk worden gebracht. Nationaal Plan Hoofdzaken gaat van fundamenteel onderzoek naar de leefwereld van de patiënt.

Nationaal Plan Hoofdzaken wil ruimte bieden voor verschillende expertisegebieden, initiatieven, programma's en kennisagenda's. Deze overstijgende, geïntegreerde en bottom-up aanpak van het Nederlandse onderzoek is een voorwaarde om voor de patiënt van vandaag én voor de patiënt van morgen tot oplossingen te komen en de ziektelast en sterfte door hersen en/of psychische aandoeningen in Nederland structureel te verminderen.

AANSLUITING BIJ STAAND BELEID

De ambitie van Nationaal Plan Hoofdzaken om in het jaar 2040 mensen met een hersen- en/of psychische aandoening 5 jaar langer in goede gezondheid te laten leven, valt samen met de centrale missie voor het maatschappelijk thema gezondheid en zorg⁴. Deze missie is door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) ontwikkeld voor het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid van het kabinet. Het is geen toeval dat Nationaal Plan Hoofdzaken dezelfde doelstelling formuleert, door aansluiting en gezamenlijkheid worden gestelde doelen van een grotere impuls voorzien. Dit geldt eveneens de andere onderdelen van de missie, welke zich uitspreken over onder ander leefstijl, zorg in de eigen omgeving, kwaliteit van leven en meedoen in de samenleving.

3 Gezondheid en Zorg. Kennis- en Innovatieagenda 2020-2023. [Website Health-Holland](#).

De vele organisaties en personen die Nationaal Plan Hoofdzaken ondersteunen geven het belang aan van een programma waarin aandacht is voor een geïntegreerde, interdisciplinaire en transdiagnostische aanpak. De kracht van Nationaal Plan Hoofdzaken ligt in deze aanpak. Op dit moment ligt de focus van programma's en initiatieven nog vaak op het verbeteren van de zorg en de kwaliteit van leven voor afzonderlijke aandoeningen en is er nog een slag te slaan op het gebied van landelijke implementatie. Nationaal Plan Hoofdzaken geeft de ruimte aan kennisontwikkeling en implementatie op de grensvlakken van de disciplines en wil vernieuwing stimuleren door nog ongewone combinaties van disciplines te verkennen.

COALITIEAKKOORD

Plannen uit het nieuwe coalitieakkoord⁵ laten zien dat er behoefte is aan het versterken van de onderzoeksinfrastructuur. Er gaat extra geïnvesteerd worden in onderzoek naar en de aanpak van onder andere Alzheimer. Daarnaast wordt het Nationaal Groeifonds doorgezet via investeringen in projecten gericht op kennisontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Dit zijn allemaal aspecten die in Nationaal Plan Hoofdzaken samenkomen. Niet alleen gaan we puzzelstukjes verder ontleden en onderzoeken, maar vooral ook gaan we de verschillende puzzelstukjes aan elkaar leggen.

---

4 Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'. [Website Rijksoverheid](#).

Wat vraagt

Nationaal Plan Hoofdzaken

De zorgkosten voor hersen- en/of psychische aandoeningen zijn jaarlijks € 25 miljard. Dit is in zichzelf een indrukwekkend maar ook kil gegeven, wanneer bedacht wordt welke beperkingen en persoonlijk leed hierachter schuil gaan. Met de ambitie van Nationaal Plan Hoofdzaken om in 2040 mensen met een hersen- en/of psychische aandoening 5 jaar langer in goede gezondheid te laten leven, zal een indirect effect zijn dat de zorgkosten omlaag gaan. Investeren in dit programma zal dus zeker ook in dat opzicht lonen.

Er worden al substantiële investeringen gedaan. De overheid investeert door middel van andere programma's in onderzoek en innovatie, relevant voor het onderzoek- en zorgveld van hersen- en psychische aandoeningen. De onderlinge verbinding en samenwerking is soms echter ver te zoeken. Om de kwaliteit van leven van mensen met hersen- en/of psychische aandoeningen te verbeteren en verdere groei van de zorgkosten te kunnen beperken is een inzet nodig die van de vele vaartuigen één vloot maakt. Nationaal Plan Hoofdzaken maakt dat waar. Nationaal Plan Hoofdzaken heeft een bredere blik dan andere programma's en koppelt kennisontwikkeling (van fundament tot praktijk) aan oplossingen. Nationaal Plan Hoofdzaken voegt verbindende en krachtige elementen toe met de transdiagnostische focus en de inzet op brede samenwerking tussen mensen met een hersen- en/of psychische aandoening en hun naasten, onderzoekers, zorgprofessionals, kennisinstellingen, bedrijven, en maatschappelijke en overheidsorganisaties.

Vanwege de noodzaak, de positionering en de unieke en vernieuwende bijdrage van Nationaal Plan Hoofdzaken wordt ingezet op een programma van 10 jaar met een budget van € 250 miljoen. Dat is een jaarlijkse investering van slecht 0,1 % van de zorgkosten. Een investering waarmee blijvende effecten in het kennis en innovatiesysteem worden bereikt en waarmee veel winst kan worden behaald voor zowel mensen met een hersen- en/of psychische aandoening als direct betrokkenen als voor de Nederlandse gezondheidszorg.

Colofon

Nationaal Plan Hoofdzaken is een samenwerking tussen de Hersenstichting, MIND, ZonMw, NWO en LSH/Health Holland.

Nationaal Plan Hoofdzaken heeft als doel om de kennis en data over hersenen en psychische aandoeningen met elkaar te combineren en te delen, zodat er sneller betere oplossingen voor patiënten in praktijk kunnen worden gebracht.

www.nationaalplanhoofdzaken.nl

Help mee om **hersenen- en psychische aandoeningen** het hoofd te bieden.

Maak dit **samen met ons** tot **hoofdzaak!**